

Högskolan i Halmstad
Sektionen för lärarutbildning (LUT)
Lärarutbildningen

Från att vara liten till att bli Stor

- en studie om hur det är att gå på en liten skola

Examensarbete lärarprogrammet
Slutseminarium 30 maj 2007
Författare: Stefan Allert
Handledare: Ingrid Nilsson, Mattias Nilsson
Medexaminatorer: Jan-Olof Johansson, Pernilla Nilsson
Examinator: Anders Persson

Abstract

Uppsatsen behandlar några av de faktorer som påverkar högstadieelevers övergång från grundskolan till gymnasieskolan. Undersökningen är genomförd med hjälp av intervjuer och med en enkät, intervjuerna riktades till elever och enkäten besvarades av dessas lärare. De i studien undersökta ungdomarna trivs på sin skola på grund av den närhet de upplever till varandra och till sina lärare, den fysiska miljön spelar bara en underordnad roll, är en av de slutsatser uppsatsen mynnar ut i.

Nyckelord: Fysisk miljö, F-9 skolan,

Förord

Det har blivit en lång resa, den resa som började våren 2000 då jag steg in på studievägledarens expedition på Komvux. Nu har jag kommit till denna vägs ände och ser fram emot att träda in på ytterligare en ny väg i livet. Processen har inte varit smärtfri och enkel, därför vill jag på ett särskilt sätt lyfta fram och tacka min hustru Ingela och våra barn Pontus och Malin, för deras tålamod och deras tilltro till mig. TACK! Jag vill också tacka alla Er som i olika skepnader undervisat och handlett mig, Lisbeth Ranagården, allra främst. Tack också till expeditionspersonalen på LUT som stöttat och peppat.

En särskild plats i mitt hjärta har *Bikupan*, Annika, Ulrika, Saime och Josefine, Sandra och Annethe som gett mig ovärderlig hjälp med språket och stringensen samt min kära svärmor, Dorrit, som med sina flinka fingrar hjälpte mig med transkriberingen när jag satt på biblioteket med min C-uppsats i historia. Tack till Er alla!

Varberg 2007-06-04

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	6
1.1 Syfte och frågeställning.....	7
1.2 Tidigare forskning	8
1.3 Viktiga begrepp	10
2 Teoretiska utgångspunkter	11
2.1 Frigörelse, identitet och trygghet	11
2.2 Kreativitet.....	12
3 Metod	13
3.1 Fallstudie	13
3.2 Empiri.....	14
3.3 Intervju	14
3.3.1 Urval.....	15
3.4 Enkät.....	15
3.4.1 Urval.....	15
3.5 Metodens svagheter.....	16
3.6 Förförståelse	16
3.7 Material	18
4 Undersökningen	20
4.1 Eleverna.....	20
4.1.1 Den fysiska miljön	20
4.1.2 Trivseln.....	21
4.1.3 Lärares betydelse för trivseln	23
4.1.4 Relationer elever emellan.....	24
4.1.5 Elevernas förväntningar	25
4.2 De som slutade förra året	26
4.3 Lärarna	28
4.3.1 Elevernas trivsel	28
4.3.2 Den psykosociala miljön	28
4.3.3 Den fysiska miljön	29
4.3.4 Framtidsutsikterna	29
4.3.5 Prestationer.....	29
5 Analys.....	30
6 Sammanfattande diskussion	34

6.1 Generaliserbarhet	36
6.2 Reliabilitet	37
6.3 Validitet	37
6.4 Didaktiska implikationer	37
6.5 Vidare forskning	38
Litteraturförteckning	39
Bilaga 1	
Bilaga 2	

1 Inledning

Det pedagogiska och didaktiska arbetet är, oavsett hur den fysiska miljön gestaltar sig på skolorna, lärarens ansvar. Det arbetet ser naturligtvis inte likadant ut överallt, men är i stora drag likt i de flesta skolor genom de nationella styrdokumenterna. Läraren har sitt undervisningsansvar oavsett klassens storlek och detta ansvar tas ofta som ett kall, något man upplever sig vara född att göra, mer än som ett arbete (Carlgren & Marton, 2000). En god fysisk miljö i en skola kan ge intryck av att skolan även undervisningsmässigt uppnår goda studieresultat. Jag ser det som intressant att undersöka om detta intryck är med sanningen överensstämmande. Om lärarens ansvar och uppdrag ser ungefär likadant ut överallt oavsett de fysiska förutsättningarna så borde resultatet av just de fysiska parametrarna, alltså den fysiska miljön, i någon mån vara mätbart, eller åtminstone komma till någon form av uttryck bland eleverna och lärarna i skolorna. Eller är det så att den fysiska miljön inte spelar så stor roll, att eleverna inte upplever denna parameter i lärmiljön som något problem?

I detta arbete kommer elevernas och lärarnas förväntningar på och åsikter och känslor om sin skolmiljö i centrum. Genom att fråga dem hur de upplever sin vardag och genom att låta lärarna ge uttryck för sin uppfattning om hur eleverna uppfattar sin tillvaro i skolan. Detta arbete kartlägger även lärarnas uppfattning om hur eleverna bemästrar övergången från den lilla grundskolan till den stora gymnasieskolan.

Det hade varit bättre att göra en stor komparation mellan flera skolor för att kunna jämföra dessa resultat med varandra och därmed få ett rent kvantitativt ”säkrare” resultat. Men att inom ramen för ett tio veckors examensarbete göra det anser jag inte att det är genomförbart med tanke på hur stor arbetsinsatsen då skulle bli. Därför har jag valt att inrikta mig på att undersöka hur eleverna vid en liten skola, så kallad F-9 skola, upplever sitt sista år i grundskolan, och hur de som slutat denna grundskola och börjat på gymnasiet upplevt sin övergång från den lilla skolan till den stora. Jag hoppas därigenom att kunna skapa en bild av elevens förväntningar och farhågor, vilka kommer att inverka på min roll som blivande gymnasielärare.

1.1 Syfte och frågeställning

Meningen med att genomföra en studie av detta slag är viktig för att jag som blivande gymnasielärare skall bli varse den verklighet vari jag snart kommer att ställas. Varje år börjar tusentals ungdomar olika program inom gymnasieskolan. Det finns för visso inget som säger att man måste gå på gymnasiet, men det är ändå i princip ett obligatorium för ungdomar i Sverige att gå vägen via gymnasiet till universitet eller högskola innan de kommer ut på den reguljära arbetsmarknaden. Av alla sextonåringar går nära hundra procent från grundskolan till gymnasieskolan enligt Statistiska centralbyrån (2007). Det är mycket få som lyckas hitta ett arbete att försörja sig på efter gymnasiet och ännu färre direkt efter grundskolan. Samtidigt översköljs man som VFU-student på Verksamhets förlagd utbildning (VFU) av påståenden beträffande de nyblivna gymnasieeleverna: dom är så otroligt barnsliga, som om dom fortfarande gick i nian. Dessa uttalanden har gett upphov till funderingar runt elevers olika förutsättningar vid inträdet i gymnasieskolan. Förutsättningar som påverkar min situation som nyutbildad gymnasielärare. Hur trivs ungdomarna i nionde klass? Vilka tankar har de beträffande den kommande gymnasietiden? Hur upplever lärarna elevernas tillvaro under det sista året i grundskolan? Detta är utgångspunkten för mitt intresse att undersöka en utvald grupp killar och tjejers attityder och funderingar runt sitt sista år på sin grundskola och deras inställningar inför att börja på gymnasiet.

Grundskolans kultur har genomgått en successiv förändring genom F-9 skolans införande, vilket inte i någon högre utsträckning uppmärksammas av gymnasieskolan eller kommit att påverka dess kultur. Syftet är att undersöka den lilla lärmiljöns fördelar respektive nackdelar med utgångspunkt från elevers och lärares upplevelse av skoltillvaron. I detta syfte undersöks en F-9 friskola med färre än femtio elever vid högstadiet, i en västsvensk kommun. Centralt i uppsatsen är elevers och lärares uppfattningar och upplevelser i samband med övergången mellan dessa kulturer. Uppfattningar och upplevelser som sällan har dokumenterats.

Frågeställningarna är:

- Hur upplever eleverna tillvaron i förhållande till den fysiska miljö som erbjuds på skolan?
- Vilka faktorer ligger till grund för elevernas trivsel på skolan?
- Vilka förväntningar har eleverna på tillvaron vid gymnasieskolan och hur har de elever som går på gymnasiet upplevt övergången från den lilla skolan till den stora?

1.2 Tidigare forskning

Den tidigare forskningen runt lärmiljöer, skolkulturer och kreativitet i skolan är omfattande. Jag har valt ut några, som jag uppfattat relevanta avhandlingar och några mer konkreta, handfasta inlägg av politisk karaktär. Jag kan inte göra gällande att detta skulle vara ett komplett urval, det finns mycket kvar att läsa och redogöra för, men jag har valt att stanna vid dessa och utifrån denna teoretiska ram genomföra min studie. De vägledande kriterierna i mitt urval av litteratur har varit skolkulturer, lärande, trivsel och kreativitet. Dessa i kombination med den fysiska miljön utgör grunden för min ansats.

Meta Cederberg (2006) bedriver en för utbildningsvetenskapen intressant forskning vid högskolan i Malmö. I sin avhandling *Utifrån sett – inifrån upplevt* kommer hon fram till flera slutsatser som är väl värda att nämna, jag ämnar lyfta en av dem. Hon finner i sin forskning att läraren spelar en mycket viktig roll för att lyfta och inspirera elever som utåt sett inte alltid ser ut att ha det tufft och jobbigt i skolan men som bär på mycket stress och oro, som kan vara svår att upptäcka. Cederbergs avhandling bygger förvisso på unga invandrarkvinnors utsagor om hur deras skoltid gestaltat sig och kanske inte kan appliceras ograverat på den allmänna bilden av skolan, men många av hennes slutsatser kan säkert användas även bland andra grupper i skolans värld (Cederberg, 2006).

Olika kulturer i skolan utgörs vanligtvis av synliga och osynliga regler som styr, begränsar och reglerar lärarnas och elevernas arbetsförhållanden i både snäv och vid bemärkelse (Berg 1999). Vidare har kulturen i skolan en historisk tradition av allmän- och lokalhistorisk karaktär som präglats av människorna inom organisationen och den fysiska arbetsmiljön. Skolkoden eller skolkulturen fokuserar på närmiljön i skolan och denna styr eller påverkar alltså elevernas och personalens förhållningssätt gentemot varandra och gentemot andra. Skolans kultur speglar enligt Berg (1999) lärarnas yrkesnormer och kåranda. Kårandan är vidare en del av lärarnas professionalism, säger Berg (1999).

Vid södra regionens rektorsutbildning gjordes 1997 en studie på ett antal högstadieskolor (Alehammar, o.a., 1997). Den fokuserar på kreativiteten i lärmiljön och basen i denna rapport är lagd på ett antal fältstudier. Författarna (sju till antalet) kommer fram till att skolor med stort mått av kreativitet också är skolor som präglas av öppenhet gentemot samhället och de

idéer som finns i samhället. Man söker samarbete och håller gärna dörren öppen för nya influenser. Inom den kreativa skolan råder det enligt författarna mycket stor öppenhet och det är högt i tak, det vill säga att man gärna prövar nya idéer och att lärarna har en hög grad av autonomi, de styr alltså i hög utsträckning sin egen arbetsdag. I sin slutdiskussion pekar författarna på omgivningsfaktorer som forskningen enats kring, positivt innovationsklimat och frihet att välja. När det kommer till den fysiska miljön hävdar de att det inte finns några incitament i den som ökar på elevernas kreativitet, inte heller vad gäller så kallade oväntade belöningar. Oväntade belöningar har med behavioristiska stimuli att göra, mer om det i nästa stycke.

Slutsatserna i detta avseende har de dragit med hjälp av Teresa M. Amabile som är professor vid Harvard Business school. Hon bedriver forskning runt kreativitet och redovisar några av sina rön i boken *Creativity in Context* (Amabile, 1996). Hon diskuterar bland annat hur den fysiska miljön påverkar kreativiteten, hur behovet av betygssättning kan verka menligt på kreativiteten. Hon menar dock att olika belöningsystem kan verka positivt på kreativiteten, åtminstone bland vuxna. Dock är det viktigt att vidmakthålla balansen mellan motiverad inriktning på arbetet och individuell självständighet i det att arbetet utförs. Att med hjälp av behavioristiska belöningsystem gå in och försöka styra dessa processer menar dock Amabile (1996) måste vara förenat med stor skicklighet. Det kan vara svårt att undvika att belöningarna upplevs som mutor eller kontrollfaktorer av mottagarna. Vidare definierar hon kreativitet och belyser kreativiteten ur olika synvinklar, t.ex. behaviorism och gestaltpsykologi.

Hans-Åke och Gun-Britt Scherp skrev 2002 en rapport om elevers lärmiljö. I den tar de upp många av de aspekter som ligger till grund för lärarens aktiviteter och tillvägagångssätt i klassrummet. De specificerar vissa av sina resultat där bland annat högre elevaktivitet är av central art. Vidare menar författarna att en elevaktiv skola och tydliga betygskriterier hamnar i motsatsförhållande till varandra och oftast skapar problem. De menar att styrdokumentet för många lärare är så viktiga att de elevaktiva elementen blir svåra att genomföra (Scherp & Scherp, 2002). De menar inte att styrdokumentet skulle vara något dåligt, men ibland blir det något slaviskt över dem. Som inte bara hämmar läraren utan också den lärutveckling eleverna genomgår.

Hameyer, van den Akker, Andersson, & Ekholm (1995) redovisar en internationell studie som handlar om kreativitet, kreativa processer och utvärdering av kreativa processer med mera. I boken koncentrerar de sig kring de naturvetenskapliga ämnena och framhåller likt Scherps (2002) de elevaktiva inslagen. Bland annat definierar författarna den produktiva skolan, som är skolan där innovativa idéer kommer i bruk i det gemensamma arbetet med eleverna.

Svenska kommunförbundets skrift *Förnyelse och utveckling av skolans lokaler* som kom 2002 fokuserar på den fysiska miljön i skolan som naturligtvis spelar en viktig roll i elevernas lärmiljö och deras trivsel. I denna skrift behandlas de praktiska förhållandena ingående. Frågeställningar runt ventilation, planteringar, bygglov osv. tas upp. Det centrala handlar om hur man skapar en fysisk miljö som optimerar elevernas inläring samtidigt som den tar ekonomisk hänsyn (Erickson, 2002). I rapporten *Lokalernas betydelse för skolan* (Svenska kommunförbundet 2003) analyseras skolans lokaler i förhållande till skolans effektivitet och resultat. Rapporten visar att lärares och elevers åsikter om skolmiljön skiljer sig åt avsevärt. För eleverna sägs den fysiska miljön för skolkvalitén vara av stor vikt även om den inte tillmätts lika stor betydelse som lärarnas förmåga till ledarskap samt lärarnas kompetens.

1.3 Viktiga begrepp

Med lärmiljö avses den miljö vari ungdomarna undervisas under skoltid. Det är i denna miljö de ska tillgodogöra sig den kunskap som presenteras för dem inom skolan.

Lärmiljön påverkas av många olika faktorer, närmiljön, omgivningarna runt skolan, den fysiska miljön, alltså hur skolans lokaler ser ut, hur anpassade till verksamheten de är och den psykosociala miljön, det vill säga hur de sociala kontakterna mellan klasskamrater, mellan elever och lärare och så vidare. Med den fysiska miljön avses alltså här de hårda värdena, väggar, golv, tak, möbler, slitage osv. Jag använder här samma begreppsdefinition som till exempel Scherp & Scherp (2002).

Öppna respektive traditionella klassrum definieras av Amabile (1996). Det öppna klassrummet kännetecknas av ett elevaktivt och kreativt arbetssätt, läraren handleder och förklarar, men det är eleverna som utför det huvudsakliga arbetet. I det traditionella klassrummet består undervisningen i huvudsak av katederundervisning, läraren kan och vet det mesta och undervisningen är i huvudsak inte elevaktiv.

2 Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel ämnar jag specificera några av de teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för de intervjuer och enkäter som formulerats och för de analyser och diskussioner som förs längre fram i uppsatsen. Elevernas frigörelse, identitet, trygghet, kreativitet, kan ses som nyckelbegrepp för min framtida verksamhet som lärare samt de didaktiska implikationerna vad gäller förhållandet mellan lärarutbildningen och den verklighet vari min utbildning är ämnad att praktiseras.

2.1 Frigörelse, identitet och trygghet

I varje samhälle finns det ett behov av att skapa ett socialt accepterat beteende bland dess medborgare. Denna process brukar kallas socialisationsprocessen. Den innebär en process av frigörelse, sökande efter identitet och trygghet (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002). Skolan är en av vårt samhälles viktigaste socialisationsagenter och som lärare kommer mitt ansvar som sådan att vara avgörande för ett antal av mina framtida elever. Samtidigt är det så att statsmakten, enligt Carlgren & Matron (2000), ändrar på lärandets villkor med jämna mellanrum. Detta kan lämna mig som lärare med en större makt över vad som ska undervisas i klassrummet samtidigt som den kan innebära att staten får större möjligheter att kontrollera resultatet av den bedrivna undervisningen, vilket minskar lärarkårens autonomi.

Williams o.a. (2000) har kommit fram till att det krävs kontinuitet i de mellanmänniska kontakterna för att en trygg miljö ska kunna etableras. Att det krävs att man får tid på sig att lära känna varandra och tid att utveckla fördjupade relationer. Konsekvensen om de mellanmänniska relationerna inte stämmer blir att arbetet fastnar i diskussioner och argumentationer runt arbetsfördelning och arbetsledning.

Så som jag uppfattar det medverkar dessa faktorer alla i någon mån till att förändra elevernas villkor i dessas lärande och mina villkor som undervisande lärare. Frigörelsen kommer senare än den gjort tidigare i och med att skolan förändrats till en skola med perspektiv från förskolan till gymnasieåldern. Tryggheten har tillåtits att ta allt större plats i anspråk i grundskolan. Det påverkar hur väl grundskoleeleverna hinner anpassa sig till gymnasieskolans krav.

2.2 Kreativitet & samspel

Kreativitet är enligt Vygotskij (1995) sådan mänsklig aktivitet som skapar något nytt. Om det handlar om att skapa i den yttre världen eller om det är en intellektuell konstruktion spelar mindre roll menar han. Det är alltså själva kreativiteten i sig själv som är av intresse. När Vygotskij (1995) vidareutvecklar sina tankar kommer han in på följderna av vår kreativitet, att den likt hjul i sanden lämnar spår efter sig. Han menar då att hjärnans reproduktiva verksamheter tillsammans med den kombinatoriska förmågan utgör en del av grunden i hur människan skapar och återskapar sitt livsmönster. För att detta ska fungera krävs fantasi eller föreställning.

Bråten & Thurmann-Moe (1998) utvecklar några av Vygotskijs tankar och menar att barnet i samverkan med andra skickliga barn eller vuxna kan åstadkomma mer än vad det i vanliga fall klarar själv. De menar inte att det är själva samarbetet som utvecklar, utan att det är möjligheterna i samverkan som utmanar och påskyndar en utveckling. Barnet lär sig genom samspelet. Här menar Vygotskij, säger Bråten & Thurman-Moe (1998, s. 105) att utveckling sker genom lärandet och att det är utvecklingen som styr lärandet. Med utgångspunkt i författarnas resonemang bör det innebära att utsikterna för ett gott samspel mellan elev – elev och elev – lärare, är väsentligt ljusare om det finns en grund för att elever och lärare trivs tillsammans. Gör de det är också utsikterna för att eleverna verkligen ska lära sig något ljusa. Vygotskij ser alltså samspelet mellan individen och den socio-kulturella omgivningen som det viktigaste för människans utveckling (Vygotskij 1981, 1986 i Maltén 1995). Alla de förutsättningar som samhället ställer till förfogande i formen av materiella och sociala betingelser, menar Vygotskij, underlättar och hjälper människan att korsa och överskrida de gränser som naturen ställer upp. Vygostkijs materiella syn på den mänskliga utvecklingen ser alltså samspelet mellan individer och samspelet mellan individer och samhället som det centrala för framgångsrik utveckling.

3 Metod

För att besvara frågorna intervjuade jag de elever som lämnade den undersökta skolan 2006 samt de elever som kommer att lämna skolan 2007. Totalt rörde det sig om ett 10-tal elevintervjuer. Jag har också genomfört en enkätundersökning med de lärare som är aktiva med de aktuella eleverna, enkäten genomfördes med ett frågeformulär som lärarna fick besvara skriftligt, men anonymt.

Jag har utgått från det kvalitativa perspektivet. Det handlar i undersökningen inte om att mäta i konkret betydelse, utan om att tolka och undersöka några individers upplevelse av sin skola med allt vad det innebär. Enligt Backman (1998) går forskaren in i och blir en del av den subjektiva omvärlden då hon genomför sin undersökning. Det gör att den föreliggande undersökningen till sin natur blir induktiv, teorier och hypoteser har formulerats under tiden arbetet bedrivits.

3.1 Fallstudie

En fallstudie är en studie på ett väl avgränsat område som koncentreras till en person eller en grupp, till exempel en skolklass. Min undersökning avser en liten grupp elever som alla har det gemensamt att de gått på samma skola och alla befinner sig i den situationen att de ska eller har lämnat den lilla skolan för att börja på gymnasiet, den stora skolan. Undersökningen är utförd i elevernas skolmiljö. Undersökningen skall därmed betraktas som kontextuell.

Donmoyer (1990 i Kvale 1997) menar att fallstudien kan utnyttjas för att göra tyst personlig kunskap till formell påståendekunskap. Fallstudiet bildar då en grund för att göra den personliga kunskapen generaliserbar. Genom tidigare erfarenheter som jag skriver om längre fram så besitter jag mycket kunskaper om F-9 skolan som system och om den undersökta skolan. Genom att göra en fallstudie kan jag lyfta mina egna funderingar och kunskaper och göra de formella och generella. Faran men en fallstudie är att man som forskare lätt blir känslomässigt engagerad eftersom man vistas så nära inpå det man utforskar. Här gäller det att medvetandegöra sig själv så man vet vilka krafter som påverkar och så att man kan dra fördel av det man går igenom.

3.2 Empiri

För att besvara de ställda frågorna har jag genomfört ett antal intervjuer med elever verksamma vid den undersökta skolan, samt med tidigare elever vid nämnda skola. Denna empiri har jag därefter bearbetat hermeneutiskt. På samma sätt har jag bearbetat de enkätsvar jag fått in från lärarkåren vid den undersökta skolan.

Hermeneutik innebär att man söker förståelse och mening, för att göra detta krävs det att man kan tolka det man ser och det man finner när man undersöker sin empiri. Det är själva tolkningen som är karaktäristiken med dessa meningsfulla fenomen som hermeneutiken innebär (Gilje & Grimen, 1992). Enligt Stensmo (2002) söker den hermeneutiska tolkningen av texten vara kontextuell. Det vill säga, man vill sätta det texten handlar om i ett sammanhang och utifrån detta sammanhang tolka och analysera. Man undersöker en helhet, analyserar sedan delen för att till sist sätta samman delarna till en ny helhet.

3.3 Intervju

Jag valde intervjuformen för att jag därigenom skulle få ut så mycket som möjligt av vad varje informant kunde tänkas bära på. Med intervjuens hjälp kunde jag inte bara höra, rent konkret, vad informanten sa, jag kunde också höra och se skiftningar i röst och uttryck, som kunde vara av värde när jag sedan tolkade och analyserade det insamlade materialet. Jag valde att spela in samtliga intervjuer på band, därefter transkriberades de. Intervjuerna tematiserades därefter i kategorier, som jag lät utgå från de ställda frågorna.

Jag valde en låg grad av standardisering. Enligt Trost (2005) innebär standardisering att man i hög grad använder samma frågor till alla informanter. När jag alltså valde låg grad av standardisering innebär det att jag anpassade frågorna till den intervjuades språk. Jag tror att det är bra om ungdomarna, mina informanter, får vara med och påverka utfallet av vår gemensamma stund. Med låg grad av standardisering har jag stora möjligheter att få fram data som är relevant i min studie, jag behöver inte låsa mig vid ett på förhand exakt uppgjort frågeformulär. Jag hade inte heller strukturerat mina frågor, det vill säga, jag lät de vara öppna och styrde därmed inte informanternas svar. Återigen beror detta på att jag i så stor utsträckning som möjligt ville ta till vara informanternas erfarenheter, deras känslor och deras åsikter, för att så långt det är möjligt kunna använda dessa data i min tolkning (Trost, 2005).

När intervjuerna tolkats har jag utgått från Kvale (1997). Han beskriver och förklarar olika modeller och metoder av analysarbetet, det handlar om ”analysens sex steg”, ”meningskoncentrering”, ”meningskategorisering”, ”meningsstrukturering genom berättelser”, ”meningstolkning” och ”att skapa mening ad hoc”. Genomgående för metoderna under dessa rubriker är att bearbeta, ställa frågor till materialet och tolka.

3.3.1 Urval

Som informanter valde jag ut de elever som lämnade den undersökta skolan vårterminen 2006, samt de elever som lämnar skolan vårterminen 2007. Jag har garanterat mina informanter full konfidentiellitet, det vill säga att deras identitet inte kommer att kunna spåras genom det material jag presenterar. Det finns dock problem att beakta i detta resonemang, eftersom jag rent juridiskt inte kan garantera tystnadsplikten, dock har jag en etisk plikt att iaktta stor diskretion när jag bearbetar och presenterar mitt material (Trost, 2005). Samtliga namn i undersökningen utom mitt eget är alltså utbytta mot pseudonymer.

3.4 Enkät

För att bredda mitt underlag och för att få in även lärarnas bild av elevernas vardag har jag också valt att till personalen vid den undersökta skolan överlämna en kort enkät. Med hjälp av denna vill jag dels kontrollera mina resultat från intervjuerna, det vill säga se om lärarnas bild överensstämmer med elevernas, och dels finna ytterligare aspekter som kan vara svåra att finna i intervjusituationerna men som kan vara av värde i min analys (Trost, 2001).

3.4.1 Urval

Personalen vid den undersökta skolan som svarat på enkäten utgörs av dem som i daglig verksamhet undervisar/undervisade de elever som jag intervjuat. Jag har härvidlag inte gjort någon sortering, det totala antalet lärare som i daglig verksamhet är verksam bland informanterna utgör endast fem, varvid jag låtit samtliga besvara enkäten. Svarsfrekvensen blev 100 %.

3.5 Metodens svagheter

När man genomför en kvalitativ studie med hjälp av intervjuer blir det svårt att resonera med termer av typen validitet, kongruens, reliabilitet och så vidare. Dessa härstammar ur den kvantitativa metoden och bygger på att det man undersöker är objektivt mätbart. När man intervjuar bygger hela tanken på att fånga en förändring, att se en människas utveckling till exempel. Då kan man inte förvänta sig att samma fråga ger samma svar nästa gång frågan ställs. Det ligger i intervjuens natur att svaret på frågan, liksom individen, utvecklas. Självklart måste intervjuaren iaktta de etiska frågeställningarna runt intervjun och de intervjuade. Det handlar om trovärdighet, här har forskaren ansvar att visa på att den undersökning som genomförts är trovärdig och att alla etiska frågeställningar är beaktade. Detta innebär till exempel att man måste konstatera att man som forskare i en intervjusituation är subjektiv, objektivitet finns inte i detta sammanhang. Det måste man vara medveten om och väga in i sin analys och diskussion (Trost, 2005).

Den enkät jag använt liknar inte det man traditionellt anser vara en kvantitativ enkät. Tvärt om har jag ansträngt mig att göra en så öppen enkät som möjligt. Graden av standardisering är i princip obefintlig enligt Trosts definitioner (Trost, 2001). Den använda enkäten skall i stället ses som variant av en kvalitativ intervju, fast gjord i en kort skriftlig form. Det stora problemet med att förfara på detta sätt är att jag inte hade samma möjligheter att ställa uppföljande frågor som vid intervjuerna. Detta löste jag genom att söka upp lärarna i efterhand och ställa uppföljande frågor. Jag kunde förvisso genomföra ytterligare några intervjuer och intervjuat lärarna också, men genom att göra enkäten i stället så innebär det att jag fick tid att fundera igenom vad det var jag behövde komplettera och jag behövde inte heller jobba med transkription av fler intervjuer, vilket sparade mycket tid.

Vidare finns det alltid en risk när man genomför kvalitativa studier att man inte är tillräckligt öppen för vad som kommer fram vid intervjutillfällena. Att min förförståelse är alltför hårt cementerad och att jag inte låter min subjektivitet arbeta till studiens fördel.

3.6 Förförståelse

Under tidigt 1990-tal var jag politiskt engagerad i kommunalpolitiken i den västsvenska kommunen. Det var under denna tid som idéerna om F-9 skolan började diskuteras och beslut om dess genomförande fattades. Tanken bakom idén var att eleverna skulle gå på samma

skola från förskoleklassen, det man förr kallade lekis, till och med nionde klass. Skolenheterna var alltså tänkta att inrymma samtliga elever från 6 års ålder till och med 16 års ålder. Så har det också blivit. Före den så kallade F-9 skolan bussade man ofta landsbyggds elever till centralt placerade högstadieskolor, på dessa skolor gick det då många elever i tre årskurser, 7-9. Då idéerna var uppe för diskussion var jag själv odelat positiv, jag trodde på tanken om att eleverna skulle få en trygg och lugn skolgång. Efter att jag tagit mig igenom lärarutbildningen samt min verksamhetsförlagda utbildning (VFU) och sett dessa elevers utveckling rent generellt, är jag inte lika säker längre. Här kan man i och för sig fråga sig om det är grundskolan som inte lyckats eller om det är gymnasiet som inte hängt med i utvecklingen. Men när man förändrade skolan och införde perspektivet F-9 gjorde man det för att man ville gynna inläringen genom att göra skolmiljön till en trygg plats. Många skolenheter blev genom reformen mindre med färre elever och färre lärare. Detta därför att man slutade med att dra samman elever från ett större upptagningsområde in i det gamla högstadiet där eleverna formades.

Något entydigt svar på dessa funderingar kommer jag inte att leverera här, men väl ett underlag för att kanske kunna dra egna slutsatser. Jag anser att mitt tidigare politiska engagemang varit positivt i flera avseenden, mycket av det jag annars hade varit tvungen att inhämta genom litteratur finns redan i mitt medvetande, idéerna om F-9 skolan är jag väl bekant med inte bara genom min utbildning utan också genom mitt tidigare engagemang. Min förförståelse vad gäller mitt eget ställningstagande för F-9 konceptet har spelat den rollen att jag varit extra observant på för- respektive nackdelarna. Om jag låtit mina ställningstaganden i detta examensarbete bli färgade av denna förförståelse så är det närmst självklart. Detta är en fallstudie som har för avsikt att omvandla mina egna erfarenheter och kunskaper till formella sådana.

På den undersökta skolan har jag genom åren lärt känna både elever och personal. Av eleverna känner jag två av fem och av lärarna en av två. Jag upplever inte att det varit några problem i och med detta, tvärt om tror jag min förförståelse på detta plan varit till min fördel. Men det gäller som jag redan varit inne på att vara medveten om vad det är man ger sig in i, vilka krafter man påverkas av och låta dessa krafter arbeta för, istället för emot.

3.7 Material

Den undersökta skolan startade för ungefär åtta år sedan och har sedan starten haft ambitionen att bli en komplett så kallad F-9 skola med en integrerad förskola. Detta mål nåddes 2006 då de första niorna lämnade skolan för att ta steget in på gymnasiet. Skolans föräldrar är i hög grad engagerade och aktiva, både vad gäller skolans innehåll och dess mer praktiska göromål.

Skolan är en multikulturell skola, på skolan finns elever med latinamerikansk härkomst, barn från mellanöstern, svenska barn och romska barn. Skolan består av totalt ca 75 stycken elever och 14 stycken lärare. I den del jag undersökt finns 11 elever, tre killar och åtta tjejer. Dessa undervisas av fem lärare.

På skolans hemsida kan man läsa om de arbetsmetoder skolan arbetar utifrån. Mångfalden på skolan gör att deras ambition är att växla mellan olika arbetssätt och sträva efter att finna de lärstilar som passar de enskilda eleverna bäst. Detta löser man delvis genom att alla elever ska ha sin egen individuella utvecklingsplan [något som staten lagstiftat om]. Den utvärderas och revideras minst en gång varje termin i samspel med föräldrar, mentor och elev. I varje ämne skall dessutom berörda lärare arbeta för att material och metod anpassas till den enskilda elevens behov, utvecklingsnivå och egna intressen. Detta sker genom en kontinuerlig diskussion omkring arbetssätt och mål.

På den undersökta skolan har man ambitionen att eleverna ska fördjupa sina kunskaper inom de mål som är uppsatta för den svenska skolan. För att nå dit arbetar man med tre uttalade kunskapssteg.

***Papegojan** - Att lära sig kunskaper utantill, att memorera, är en grundläggande och avgörande förmåga för den som vill tillägna sig kunskaper.*

***Räven** - Att sedan utveckla en egen förståelse av de inlärd kunskaperna och att kunna använda dem på ett självständigt sätt utanför det inlärd sammanhanget är ett viktigt mål.*

***Örnen** - Det vi ytterst arbetar mot är att eleverna ska nå fram till mer av helhetsförståelse inom de ämnesområden som skolan arbetar med.*
(Ericsson, 2007)

Skolan är belägen centralt i centralorten i den aktuella kommunen och är för närvarande uppdelad på två fastigheter, det är en liten friskola som vilar på kristna grunder. Det är trångbott, relativt slitet och de flesta möblerna och datorerna är begagnade. Skolan städas varje dag av en anställd lokalvårdare som också arbetar med annat på skolan. Utemiljön är dock så beskaffad att det dras in mycket smuts i lokalerna, vilket lätt får dem att se mer slitna och smutsiga ut än vad de är. De närmsta omgivningarna består av gräsytor, öppna jordrätter samt en rejäl grusplan där man kan spela fotboll. Den närmsta grannen var under tiden undersökningen genomfördes en byggarbetsplats, vilket kan ha medverkat till att det allmänna intrycket dragits ned en aning.

4 Undersökningen

Hur uppfattar eleverna vid skolan den fysiska miljön vari de vistas mellan klockan 8 och 15 varje dag och hur upplever de att de påverkas av denna? Det var de viktigare bakgrundsfrågorna vid de intervjuer jag genomförde med eleverna vid den undersökta skolan. För att alla skulle få samma förutsättningar när de besvarade frågan var jag noggrann med att förklara vad jag menade med den fysiska miljön. Jag förklarade att det handlade om hur möblerna var arrangerade, i vilket skick möbler och lokaler höll. Om det var städad eller inte, om det var ombonat med gardiner, tavlor på väggarna osv. Vidare ställde jag ett antal frågor till lärarna som dessa fick svara på skriftligt, som en enkät. Med dessa frågor hade jag avsikten att fånga lärarnas inställning, attityder och vad de tror om sina elever. Frågorna till lärarna var i hög grad spekulativa och svaren visade sig bli detsamma. Först redovisas elevernas intervjuer, sedan lärarnas enkätsvar.

4.1 Eleverna

Elevernas trivsel står i centrum för frågorna som ställts under intervjuerna. Här redovisas de svar som har störst relevans för undersökningen.

4.1.1 Den fysiska miljön

Skolans fysiska miljö lämnar en del övrigt att önska. Skolan är relativt sliten, vilket delvis beror på att mycket av möblerna och materialet är begagnat. Skolan är vidare utspridd över tre våningar i två olika icke sammanhängande huskroppar. Min uppgift är inte att bedöma skolans resurser, utan att fånga elevernas intryck av den fysiska miljö, som är en del av deras lärmiljö, vari de vistas dagligen.

På frågan om hur eleverna uppfattade den fysiska miljön på skolan svarade de kvinnliga informanterna tämligen samstämmigt, de tyckte att det var ganska slarvigt, smutsigt och tråkigt. De manliga tyckte egentligen detsamma, men för dem var det inte så uppenbart att det var något som de kunde eller borde ha en uppfattning om.

Paulina: Jag tycker det verkar slarvigt, det ligger grejer här och där, gamla koppar i flera månader. Allting bara ligger. Det är rörigt här.

Josefin: Det beror på var man är. Uppe hos oss går några in med skorna på. Man blir alltid svart om fötterna om man har vita strumpor på sig.

Ingen sätter upp teckningar längre på väggarna så det är rätt kalt. Vissa bord är väldigt fula med mycket märken. Kommer man ner i källaren (ohörbart). Det var äckligt och ostädat. Nu uppe på andra våningen så låses dörrarna varje rast så det är mycket bättre ordning där.

Jacob: Allt är begagnat, men det är ok Man kanske skulle tapetsera om.

Erica: Jag tycker skolan ser tråkig ut. Det skulle vara mysigare med lite annan färg och fina stolar och så.

Det som ger samstämmighet mellan informanterna är deras uppfattning om hur det är, det är slarvigt, ostädat och begagnat. Även bland de övriga informanterna återkommer dessa åsikter frekvent. Vad betyder då detta för hur eleverna uppfattar sin inlärningsituation? Ja, här verkar det paradoxalt nog inte som om det skulle spela någon större roll alls. Både killarna och tjejerna framhåller att det visst är ”störigt”, men att det inte gör så mycket.

Stefan: Spelar det någon roll för att man skall kunna lära sig saker hur det ser ut på skolan?

Lisa: Det kan vara så men det behöver inte vara så.

Det finns alltså en öppning hos eleverna för att det skulle kunna vara så att den fysiska miljön påverkar deras inläring, men det är inget de vidgår i följdfrågorna. Inte heller verkar eleverna se något samband mellan den fysiska miljön och hur man kommer överens med sina klasskamrater.

Stefan: Tror du det finns någon koppling mellan hur det ser ut på skolan och hur man kommer överens?

Paulina: Njaa jag vet inte [...].

4.1.2 Trivseln

Ett par avgörande argument för varför man trivs på skolan var litenheten, närheten mellan elever och lärare. Inte hur det ser ut på skolan. Ingen av informanterna för fram som ett avgörande argument att den fysiska miljön utgör någon signifikant betydelse för hur man trivs

på skolan. Det handlar i princip uteslutande om gemenskapen mellan elever och mellan elever och lärare samt att det är få elever på skolan.

Flera av informanterna framför vikten av att det är små klasser och att alla känner varandra. Josefin gick på en av kommunens skolor innan hon på grund av vantrivsel flyttade till den undersökta skolan.

Stefan: Om du tänker på den andra skolan du gick på, vad var det som gjorde att du inte trivdes?

Vad var det som gjorde att gemenskapen inte var så bra?

Josefin: Det var väldigt många elever och då blir det att man delar upp sig i olika grupper. Några tjejer där och några tjejer där. Det var inte så bra. Då blir det en massa ”Varför sa du det och varför sa du så.” Det var också mycket mobbning alla mobbade alla på något sätt. Det var väldigt oroligt och man kunde inte prata med någon.

Stefan: Är det helt annorlunda här?

Josefin: Här kan man prata med alla och ingen går bakom ryggen på varandra. Man vågar prata här.

Emma: Jag trivs bra. Det är ju en ganska liten skola och inte så många elever. Det är ju ganska skönt. Man kan uttrycka sina åsikter när det inte är så många elever.

Även killarna värdesätter gemenskapen och närheten

Jacob: Det är bra. Det är skönt att det inte är så stort utan att alla känner alla.

Eleverna menade att den fysiska miljön inte spelade någon stor roll för inlärningssituationen, däremot hävdar de att den kan spela roll för hur man trivs på sin skola.

Stefan: Hur viktig är den fysiska miljön för trivseln på skolan?

Josefin: Den är viktig. Är det äckligt så trivs jag inte.

Kicki: Viktigt att det inte är jättesmutsigt och att det inte är så mörkt.

Att det fungerar mellan klasskamraterna är en annan viktig faktor som spelar stor roll för att eleverna skall trivas på sin skola. Här spelar givetvis storleken på klasserna en central roll, med små klasser blir det korta avstånd mellan individerna och det gynnar de sociala kontakterna mellan eleverna.

Emma: Det finns alltid någon att vara med!

Erica: [...] att det inte finns speciella gäng. Alla är ihop med alla.

Stefan: Att detta är en liten skola spelar det någon roll hur man trivs med sina klasskompisar?

Lisa: [...] det är ju lättare att hitta kompisar på en liten skola. Här förekommer ingen mobbning och så.

Stefan: Kommer man närmare varandra på en liten skola?

Lisa: Ja det tror jag.

4.1.3 Lärarnas betydelse för trivseln

Flera av informanterna uppger att lärarna spelar en avgörande roll för hur bra man trivs på sin skola. Har man ett gott förhållande till läraren upplever man inte skoldagen som besvärande eller tråkig, har man däremot ett ansträngt förhållande till läraren så blir skoldagen både ansträngande och tråkig. Det verkar dessutom vara så att det trots att man har ett gott förhållande till de flesta lärarna så drar en dålig lärarkontakt ner resten av den dagen. Följande utdrag ur en av intervjuerna visar väldigt tydligt på detta.

Stefan: Vad är det i dessa ämnen som gör att det inte är bra?

Emma: I bild så är det dels läraren, vi gör aldrig färdigt våra uppgifter och hon lär oss aldrig något.

Stefan: Påverkar det din trivsel på skolan eller är det bara något som stör?

Emma: tisdagar och torsdagar är de tråkigaste dagarna, bara tråkiga ämnen.

Stefan: Så på tisdagar och torsdagar trivs du inte i skolan?

Emma: Nej

En annan menar att lärarna spelar stor roll för trivseln genom att de ser och bryr sig om eleverna, det får henne att känna sig sedd och bekräftad och detta leder till att hon trivs på skolan.

Lisa: Lärarna ser eleverna på ett annat sätt, ja de har tid med eleverna. Alla hinner att få hjälp.

Ytterligare en annan säger så här om sina lärare:

Erica: De är jättebra, lär ut bra, man kan prata med dem om man har något problem med kompisar och så.

Stefan: Är det speciella problem man tar upp med lärarna eller kan man ta upp vad som helst?

Erica: Man kan ta upp vad som helst

Stefan: Lyssnar dom?

Erica: Ja och försöker hjälpa till.

Detta skapar ett lugn och en harmoni både bland lärare och bland elever, vilket leder till en värdefull tillit mellan elever och personal som kommer till uttryck hos eleverna i egenskap av trivsel på skolan.

När jag bad eleverna att värdera vilket som var viktigast för inläring och trivsel, lärarna eller den fysiska miljön så var det ingen tvekan om att det var lärarna som var det allra viktigaste.

Paulina: Njaa jag vet inte: Jag tycker den här skolan känns som en liten familj och det finns inga otrevliga lärare här.

Stefan: Om jag förstår dig rätt så menar du att lärarna spelar stor roll för hur man trivs på sin skola?

Paulina: Ja, det ska vara så att man skall inte bara kunna prata med lärarna under lektionen om det ämne som man håller på med. Man skall kunna prata med dem om annat också.

Stefan: Ja då är vi inne på det här med lärarna, fungerar det bra mellan lärarna och dig?

Paulina: Ja med de flesta men inte alla. Jag tycker lärarna är väldigt bra. De är sådana lärare som jag tror att alla vill ha. Man kan prata med dem om sådant som inte gäller skolan.

Stefan: Lärarna spelar alltså stor roll?

Paulina: Ja om man hade haft otrevliga lärare som bara skäller så hade jag nog inte trivts så bra på den här skolan.

Stefan: Så om man trivs med sina lärare så spelar det inte så stor roll hur den fysiska miljön är, kan det vara så?

Paulina: Ja.

4.1.4 Relationer elever emellan

När det gäller relationerna mellan eleverna så verkar det som om småskaligheten inverkar positivt även på detta område. Flertalet elever lyfter fram de små klasserna som avgörande för varför det är så lugnt och ordnat i de sociala strukturerna.

Josefin: [...] alla var olika och man kände inte varandra så väl. Nu är det bättre och man känner sig som en liten familj.

Stefan: Vad beror det på att ni kommit närmare varandra?

Josefin: Vi blir ju väldigt tigha eftersom vi inte är så många, så på rasterna är vi alla med varandra.

Stefan: Är det bra att ni är så få, eller finns det nackdelar med det?

Jacob: Det är bra, alla funkar med alla. Ingen konflikt med någon.

Stefan: Vad är det som gör att ni fungerar alla med alla?

Jacob: Vi har gått ihop så länge och eftersom vi inte är så stora klasser så blir det inga grupper.

Stefan: Hur trivs du med dina klasskompisar här?

Erica: Jo dom är jättesnälla.

Stefan: Är det något speciellt som gör att det fungerar bra?

Erica: Att dom är snälla, och att det inte finns speciella gäng. Alla är ihop med alla.

Stefan: Är det för att det är så få elever tror du?

Erica: Ja

En elev sticker ut i någon mån. Han hävdar att han inte kommer överens med alla sina klasskamrater. Frågan är om han sticker ut p.g.a. sin känsla eller om det är han som är ärligast. Det är svårt att avgöra.

Stefan: Hur fungerar förhållandet till klasskamraterna?

Paul: Bra, med de flesta. Mindre bra med andra.

Stefan: Kommer du inte bra överens med alla dina klasskompisar?

Paul: Nej

Stefan: Varför inte det?

Paul: Vi har meningsskiljaktigheter och de vägrar inse att jag har rätt.

Man kan och skall nog se ovanstående uttalande med glimten i ögat, men det speglar, tror jag, också det vi alla vet, nämligen att man inte kan komma överens med alla.

4.1.5 Elevernas förväntningar

När det gäller elevernas förväntningar på att få komma vidare till gymnasiet så lyser de av stort framtidshopp, förväntningarna är mycket stora. Kanske inte på att det ska bli "bättre",

men att det ska bli något nytt och annorlunda. De flesta ser fram emot att börja på gymnasiet trots att skillnaden i elevantal är väldigt stor. Det man främst lyfter fram som argument för att det kommer att bli bättre/roligare är de nyrenoverade lokalerna på gymnasieskolan, något som till viss del motsäger det eleverna sagt om den fysiska miljö de vistas i på sin nuvarande skola. Samtidigt ser de fram emot att börja på en riktig skola, hur det ska tolkas är svårt att avgöra, men det kan ha med F-9 konceptet att göra.

Stefan: Vad har du för förväntningar på den nya skolan du ska börja i till hösten?

Josefin: Det är ju nya lokaler så jag tror det kommer att vara mer ordning där.

Stefan: Så dina förväntningar är att det skall bli bättre?

Josefin: Ja och jag tror det blir det.

Stefan: Så du ser fram emot att börja på gymnasiet?

Josefin: Ja

Stefan: Vad tror du om skillnaden här och på gymnasiet?

Jacob: Där är det mycket bättre för där är det nyrenoverat. Det är mer riktigt.

Stefan: Du tror alltså att det kommer att bli bättre där?

Jacob: Ja

Stefan: Vad tror du det är i miljön som är sämre här?

Jacob: Här är allting begagnat, det är andra hand

4.2 De som slutade förra året

De elever som gick på den lilla skolan och slutade förra läsåret återkommer gärna till sin gamla skola. Det är där jag träffar dem när jag genomför mina intervjuer. De säger sig trivas väldigt bra i sina nya klasser på sin nya skola och så är det säkert, men det har inte varit utan svårigheter, det kan man se och läsa mellan raderna i deras berättelser.

Stefan: Hur är det på den nya skolan? Om du jämför med den undersökta skolan[den undersökta skolan är författarens namn på skolan]?

Ofelia: Jag trivs bra på den nya skolan men det blev en förändring. Det är svårare att få kontakt med människorna på denna skolan, men skolan är väldigt bra.

Emma: Bra, men det är inte samma sak

Stefan: På vilket sätt är det annorlunda?

Emma: Det är som en riktig skola.

Man upplever alltså sin nya skola som en "riktig skola" och då kan man ju undra vart det lämnar den gamla skolan i för fack, jag tror inte F-9 skolan upplevs som en riktig skola ännu. Det uttrycks inte rent konkret, men att man trivdes på sin gamla skola står helt klart och att det i huvudsak inte hade att göra med hur de fysiska parametrarna ser ut står också klart. Även bland dessa elever är det lärarnas insatser som står högst i kurs.

När jag diskuterar lärarnas roll på den nya, kontra den gamla skolan med en av informanterna säger hon så här

Emma: Man är många fler [elever alltså], så man får inte samma kontakt med lärarna

Och när vi pratar om lokalernas beskaffenhet jämfört med vikten av goda lärarrelationer svarar hon så här på min fråga.

Stefan: Vilket är viktigast tycker du, att man har en fräsch skola eller att man har bra kontakt med lärarna?

Emma: Lärarna är viktigare.

När det kommer till trivsel så visar det sig att de utflugna eleverna upplever att det är stor skillnad på att gå i grundskolan och gymnasiet. Det är mycket mer ansvar, mycket mindre individuell frihet och mycket mer arbete.

Ofelia: Ja man har inte den friheten som man hade på den undersökta skolan, och man har inte lika kul. Det är lite annorlunda att komma upp på gymnasiet.

Stefan: Är det något speciellt du kan peka på som är annorlunda?

Emma: Trygghet.

Överlag kan man säga att eleverna som nu går på gymnasiet var väldigt nöjda med sin tid på grundskolan. Deras uppfattningar om sin gamla skola korrelerar i hög grad med de uppfattningar elever som fortfarande går på skolan har.

4.3 Lärarna

Lärarnas uppfattningar och upplevelser av hur deras elever fungerar och utvecklas är högintressant för undersökningen med tanke på hur stor betydelse eleverna fäster vid dem. Deras utsagor redovisas under 4.3.

4.3.1 Elevernas trivsel

Bland lärarna finns en genuin tro på att eleverna trivs på sin skola, att alla känner alla är ett påstående som de lyfter fram för att understryka detta. Men det finns också en viss oro för att klasserna är för små, att eleverna därför får ett allt för begränsat umgänge som skulle kunna verka menligt för dem när de börjar på gymnasiet med mycket större klasser.

Sin egen betydelse är inget de överskattar, men det är inte heller något de helt avfärdar. De är medvetna om att de spelar en viktig roll för elevernas trivsel och att den nära kontakten de har med sina elever är ett viktigt instrument i denna process.

Att eleverna trivs tror lärarna beror på skolans litenhet, närheten mellan lärare och elever och att det alltid finns någon som ser och bekräftar ungdomarna.

Det är en liten skola där alla känner alla. Mår någon elev dåligt uppmärksammas detta oftast snabbt av någon lärare som inte är rädd för att ta tag i det.

4.3.2 Den psykosociala miljön

Enligt en av lärarna så mår ett fåtal av eleverna på skolan dåligt. Hon uppger dock att hon tror att detta fåtal känner att lärarna bryr sig om dem, att de tar sig tid att lyssna på dem om och när de behöver prata. Flertalet av eleverna mår alltså enligt uppgift bra och även dessa tror hon känner av att lärarna bryr sig om dem och tar sig tid för dem. Lärarna visar också ett större engagemang i eleverna, om de får säga det själva, och bryr sig om hela deras liv även deras fritid. Detta tror de inte skulle fungera på en vanlig kommunal skola med stora klasser där det lätt tenderar att bli opersonligt med långa avstånd mellan undervisande personal och eleverna.

4.3.3 Den fysiska miljön

Den fysiska miljön på skolan lämnar enligt lärarna mycket övrigt att önska. De tror att skolans lokaler ofta inte ens uppfattas som skollokaler. Eleverna saknar uppehållsrum, fik och skåphall. Det finns inte heller lokaler för hemkunskap, slöjd eller idrott, bildlektioner och naturkunskapslektioner hålls i ”vanliga” salar vilket inte upplevs som tillfredställande av lärarna. Avsaknaden av anpassade lokaler gör att eleverna ofta får cykla mellan andra kommunala skolor där den undersökta skolan hyr in sig, detta ser lärarna på skolan som ett stort bekymmer, samtidigt som det kan vara av värde för eleverna då de kommer i kontakt med fler elever och ser andra skolor.

4.3.4 Framtidsutsikterna

När det kommer till lärarnas förväntningar på vad eleverna kommer att kunna åstadkomma på gymnasiet så är inte lärarna helt överens. En viss osäkerhet huruvida deras kunskaper kommer att räcka finns inom vissa ämnen, samtidigt som man inom andra inte hyser några som helst tvivel på elevernas framtida kapacitet. Men finns det erfarenhet som visar på att elevernas kunskaper kommer att räcka, en av lärarna lyfter fram hur en elev nästan inte klarat det nationella provet i matematik i nian, men ändå klarat av matematik A kursen, inte utan hårt arbete men ändå. En annan lärare tror dock att eleverna på grund av den miljö de fått sin skolgång i fått en bra och stark självkänsla och bra självförtroende. Hon hoppas och tror att de är trygga i sig själva och kan stå upp för sig själva, kanske att de rent av är bättre förberedda än andra elever som gått i en större skola.

4.3.5 Prestationer

Vad gäller elevernas prestationer anger lärarna vid ett uppföljande samtal att det visserligen finns elever som befinner sig i riskzonen för att inte klara vissa kurser, men att dessa är väldigt få och att det då endast gäller något ämne. Ingen ligger i riskzonen i mer än ett ämne. Det flesta eleverna inte bara klarar att uppfylla målen för godkänt, de gör det dessutom med råge, dvs. de har ett högre betyg än godkänt.

5 Analys

I min analys har jag utgått ifrån aspekterna kreativitet, lärande och trivsel i förhållande till den fysiska miljön på den undersökta skolan. Det man snabbt lägger märke till i undersökningen är hur stor betydelse eleverna fäster vid sina lärare. De spelar en mycket större roll för hur de trivs än den fysiska miljön på skolan.

Den elevaktiva aspekten på skolmiljön betonas av Scherp & Scherp (2002). De framhåller i sin forskning att det är mycket viktigt att eleverna bjuds in och blir delaktiga i undervisningens planering, att deras tillvaro därigenom blir meningsfull. Man lyfter fram ett antal resultat av detta elevaktiva arbetssätt som tydligt visar på att elevernas trivsel i skolan och med sina lärare ökar. Min undersökning har inte varit inriktad på att bekräfta eller avfärda dessa fynd, men mina resultat stämmer väl överens med hur eleverna, på en skola med hög grad av elevaktiva arbetssätt enligt Scherp & Scherp, trivs. Detta bekräftas också genom Hameyer, van den Akker, Andersson, & Ekholms (1995) forskning. Förutom att definiera den produktiva skolan visar de också på att det elevaktiva inslaget är essentiellt för elevernas utveckling och deras trivsel. Detta ser man tydligt i undersökningen när man går in på de svar som eleverna som lämnade skolan 2006 lämnat. På den nya skolan är det mesta mycket större varvid avståndet mellan eleven och klasskamraterna och mellan eleven och lärarna ökar. Detta verkar hämmande i deras inläring och det gör att de inte finner sig tillrätta på samma sätt som tidigare. Ungdomarna uppger att de trivs bra, men deras osäkerhet lyser igenom. En av tjejerna uppger att den nya skolan är som en riktig skola, det framgår inte bokstavligen, men med det menar hon att den gamla skolan var en informell och öppen skola. Den nya är mer traditionell där inte elevaktiviteten stimuleras och uppmuntras i lika hög utsträckning. Detta skapar hos henne en osäkerhet och gör henne vilse. Den samverkan som Bråten & Thurmann-Moe (1998) talar om uteblir till viss del och eleverna kommer att uppleva detta genom otrygghet och lärandet drabbas. Med detta för ögonen skulle man kunna argumentera för att gymnasieskolan skulle vara sämre än F-9 skolan, men så enkelt kan man inte göra det. Men i jämförelsen mellan elevernas utsagor ger vid handen att den undersökta skolan i högre utsträckning jobbar med elevaktiva inslag jämfört med gymnasieskolan som de äldre eleverna gått vidare till. Man kan se detta som utslag av olika skolkulturer eller skolkoder. Berg (1999) menar att det är skolkulturen, dess synliga och osynliga regler, som styr på den enskilda skolan. Detta gör att förändringar tar tid, vilket skall ses som positivt i huvudsak, men i fallet

med elevernas övergång från F-9 skolan till gymnasieskolan i det undersökta fallet, gör denna tröghet att skolkulturerna inte harmoniserar med varandra.

I boken *Creativity in Context* (Amabile, 1996) argumenterar författaren för att en ökad kreativitet skulle kunna vara mätbar i klassrumssituationer då man har så kallade öppna klassrum, dock är svårigheterna att fastslå detta mycket stora. Felkällorna är många och variablerna kanske ännu fler. I denna undersökning visar det sig dock att det öppna klassrummets undervisningsmetod gagnar eleverna och deras kreativitet. Man kan se det i de uttalanden några elever gör angående lärare som de inte uppskattar. Dessa lärare bedriver en i hög grad katederberoende undervisning som grundar sig i betygskriterier och fastlagda målbeskrivningar. Det är inget fel i sig, men när de elevaktiva inslagen blir lidande så hamnar man i det diket. Det gäller här att hålla sig på vägen. Det lyckas de flesta lärarna på den undersökta skolan med, i dessa ämnen finner eleverna stimulans och tillfredsställelse.

Eleverna i undersökningen ger uttryck för att de trivs tillsammans, det finns inga tydliga uppdelningar i subgrupper, alla är välkomna i gemenskapen. Enligt Bråten & Thurmann-Moe (1998) så skulle detta kunna ses som en god grund för ett vidgat lärande. Eftersom det finns en god grund i deras gemensamma trivsel, så är det inte långt till att dra slutsatsen att de upplever en stimulans i sitt lärande. Frågan som uppstår med detta resonemang är om det är den gemenskapen som fattas i början på gymnasiet. Man skulle kunna tänka sig att gymnasielärarnas upplevelse av omogna förstaårselever egentligen grundar sig i ett utslag av otrygghet både i eleverna som individer samt i gruppen. När F-9 reformen sjösattes gjorde man det utifrån att bland annat tryggheten på skolorna skulle öka. Det gjordes utifrån olika teorier likt det Williams o.a (2000) redovisat, nämligen att det krävs kontinuitet för att de mellanmäskliga kontakterna skall utvecklas till trygga relationer. Med F-9 konceptet är det just tid och närhet man åstadkommer.

Flera av eleverna ger uttryck för tilltro till sina lärare när de berättar om dem. Man tycker om dem, därför att de bryr sig om dem och de ger uttryck för detta under lektionstid och på rasterna men även på elevernas fritid upplever de att lärarna bryr sig. I Cederbergs (2006) forskning, visar hon på några faktorer som gjort att hennes informanter lyckats i sina respektive utbildningar. Hon pekar bland annat på just lärarens betydelse. Nu handlar visserligen Cederbergs avhandling om invandrarkvinnor som "trots allt" lyckats, men jag tror man kan applicera dessa kunskaper på min undersökning också. Med lärare som bryr sig och

som ser eleverna ökar elevernas utsikter att lyckas avsevärt. Vad gäller informanterna i föreliggande undersökning återstår detta dock att se, men att eleverna trivs med sina lärare och lyfter fram deras betydelse tyder på att de kommer att ha betydelse för hur väl eleverna kommer att lyckas med övergången från grund- till gymnasieskolan.

Den fysiska miljön på skolan lämnar, som både lärare och elever menar, en del övrigt att önska, det saknas utrustning, det är relativt slitet och de flesta möblerna är gamla. Flera av eleverna uppmärksammar detta och uttrycker någon form av irritation över detta. De tyckte att deras fysiska skolmiljö var slarvig, smutsig och tråkig, det är till och med så att flera av dem inte ens ser på sin skola som en riktig skola, vilket jag anser har att göra med främst två orsaker. För det första har inte F-9 skolan "satt sig" ännu, det vill säga att reformen som sådan har slagit igenom på grundskolenivå, men den har inte givit genklang in i gymnasievärlden fullt ut ännu. För det andra är den undersökta skolans lokaler inte "skolaktiga" vilket gör att eleverna har svårt att referera till dem som en riktig skola. Men i analysen av intervjuerna framgår inte något klart samband mellan hur eleverna presterar och trivs på skolan och hur den fysiska miljön är beskaffad. I detta avseende bekräftar föreliggande undersökning de slutsatser som Alehammar, o.a. (1997), presenterar. Inte heller de kunde i sin undersökning finna några samband mellan den fysiska miljön och den kreativa nivån på sina undersökta skolor.

Det utspelar sig dock ett intressant pass i en av de genomförda intervjuerna. Det är en av tjejkerna som uttrycker å ena sidan att den fysiska miljön är väldigt viktig, å andra sidan inte. Vad det handlar om här är någon form av selektion, man väljer att bortse från faktorer ibland och lyfter fram dem ibland. I detta fall tror informanten först att den ställda frågan gäller den allmänna trivseln på skolan, medan den egentliga frågan var hur hon tror den fysiska miljön påverkar hennes inläring. Slutsatsen blir att för inläringen spelar den fysiska miljön en underordnad roll för eleverna på den undersökta skolan, samtidigt som den spelar en viss roll för hur man trivs på sin skola. Kommunförbundets inlägg i debatten om skolans fysiska beskaffenhet (Erickson, 2002, s. 4), stipulerar i inledningskapitlet: *Lokalerna har stor betydelse för barns och ungdomars lärande och utveckling eftersom utformning och standard sätter stor prägel på skolans inre klimat.* Detta påstående skapar inledningsvis ingen större konflikt, men när man analyserar det något och ställer det emot min undersökning på skolan så visar det sig att det inte stämmer överens gentemot denna. Baserat på min undersökning visar det sig vara lärarna som spelar den största rollen för elevernas lärande, lokalerna har

bara en underordnad roll. Naturligtvis måste lokalernas beskaffenhet och utformning ha en betydelse, hur illa som helst kan det inte se ut, men avgörande är de inte. Som framkommit ovan spelar lokalerna bara en underordnad roll för hur man trivs på sin skola.

6 Sammanfattande diskussion

Uppsatsen utgår från att det finns ett glapp mellan grundskolan och gymnasieskolan. Man skulle kunna kalla detta glapp för en skillnad i kulturer, jag menar att det är att göra det lite för lätt för sig. Jag menar att detta glapp har med omvandlingen från det gamla stadietänkandet till det nya F-9 systemet att göra. Det är som jag skriver i inledningen en av förutsättningarna för undersökningen, att man ofta hör lärare på gymnasiet uttrycka sin frustration över att förstaårseleverna är så barnsliga. Jag konstaterar också att man inom grundskolan, och då särskilt i den västsvenska kommun vari undersökningen genomförts, arbetar utifrån F-9, det vill säga att man inte länge använder sig av låg- mellan- och högstadiebegreppen. Idag jobbar man med åldrarna fem/sex till och med 15/16 på grundskolan vilket innebär att man går på samma skola från förskolan till dess man slutar grundskolan. Den undersökta skolan är därvidlag inget undantag. Det problem jag anser mig kunna se här är att grundskolan genomgått förändringar som gymnasieskolan inte hunnit med att implementera i sina strukturer. Detta skapar olika lärkulturer och det är här mitt arbete har en central betydelse genom att elever på ett generellt plan inte kan förväntas arbeta självständigt i den grad som förutsätts då de kommer till den gymnasiala utbildningen. En mjuk anpassad start är nödvändig för att fånga upp och förstå elevernas olika förutsättningar beroende på skolors skilda kulturer.

Att som blivande lärare vinna kunskap om hur detta glapp mellan skolformerna ter sig för eleverna torde vara av stort intresse. Det krävs av mig som undervisande lärare att jag ska möta dessa elever och förmedla en meningsfull undervisning, det är vårt lagstadgade uppdrag. Att undersöka varifrån och med vilket bagage dessa framtida gymnasieelever kommer, för att utifrån denna kunskap dra slutsatser för min och andras kommande lärargärning måste betraktas som mycket viktigt. De olika kulturerna upprätthålls i stor utsträckning enligt Berg (1999) genom lärarnas kåranda och yrkesnormer som är en del av lärarnas professionalism, genom att uppmärksamma detta menar jag att en förändring blir lättare att få till stånd.

När skolans förutsättningar förändrades och den så kallade F-9 skolan infördes gjordes detta för att man ansåg att elevernas inläring skulle gynnas av den trygghet man kunde erbjuda på en skola där eleverna gick från sex års ålder tills de slutar nionde klass. Detta innebar att de flesta skolorna blev mindre enheter med färre lärare och färre elever, bortsett från några av

skolorna i centralorterna, sett ur de högre åldrarnas synvinkel. Tidigare bussades dessa elever till centralt belägna högstadieskolor, inte mycket olik den gymnasieskola vi har idag. Där blev de socialiserade in i en miljö som formade dem och förberedde dem inför gymnasietiden. En socialisation som enligt Havnesköld & Risholm Mothander (2002) skall innebära en frigörelse och ett sökande efter en egen identitet. Idag ser det alltså inte ut på samma sätt. Idag går eleverna kvar på samma skola, hela sin skoltid, om de inte flyttar av någon annan anledning. Det är tryggt, åtminstone för de som trivs på sin skola, och alla känner i princip alla. Det är mycket svårare att smita undan, men samtidigt finns det inget tydligt eget ansvar för "högstadiellevorna" eftersom de lever kvar i sin "småskola". Det tydliga brott med småskolan finns inte längre, istället är det en annan form av socialisation som förekommer, trygghet framför allt.

När eleverna kommer till gymnasiet möts de av ett helt annorlunda klimat, lärmiljön skiljer sig avsevärt från vad de är vana vid. Genom att arbetet till exempel är mer självständigt, friheten under ansvar är något de inte riktigt behärskar samtidigt som det förväntas av dem att det ska kunna ta till sig allt vad lärkulturen på gymnasiet har till dem. Detta kommer ofta till uttryck hos den undervisande personalen på gymnasiet så som jag antyder i inledningen, att de är så omogna och barnsliga. Frågan är om det är så konstigt. Den utveckling man som elev går igenom när man får skapa sig något nytt, kreativitet enligt Vygotskij (1995), uteblir om man som elev går på samma skola från förskolan till nionde klass. Att få flytta, vara yngst, bli äldst utvecklar och gör att man som elev utvecklas och växer eller som Vygotskij uttrycker det, lämnar hjulspår efter sig.

Vidare har högskole- och universitetsvärlden krav på de elever som söker sig dit direkt från gymnasieskolan. Man måste uppfylla dessa för att bli antagen till den utbildning man söker. Inget konstigt med det. Gymnasielärarna har att rätta sig efter de betygsriterier statsmakten ställt upp och eleverna har att rätta sig efter dessa om de vill få betyg. Har eleverna dessutom ambitionen att ta sig in på en populär utbildning med höga antagningspoäng vid högskolor och universitet gäller det att prestera ordentligt för att få ett så bra betyg som möjligt.

Det är alltså inte helt lätt att avgöra var problemet finns i systemet, om man nu som jag väljer att se det som ett problem. Men man kan konstatera att den politiska viljan att förändra grundskolan till att omfatta F-9 har lyckats, på den skola jag undersökt, i den bemärkelsen att eleverna känner en stor trygghet med varandra och med sina lärare. De lyckas nå målen, ofta

mer än väl. De är harmoniska och ser med nyfikenhet och förväntan fram emot att få börja gymnasieskolan. De som redan börjat uppvisar genom sina svar dock just det jag beskrivit ovan, man är otrygg i sina nya klasser, man känner sig vilsen och även om de inte upplever sin tillvaro som dålig så saknar man den trygghet och sociala närhet som de hade på grundskolan. Här vill jag påstå att elevernas vilshenhet kommer till uttryck i vad jag tidigare beskrivit som omogna och barnsliga elever. Detta är något som den undervisande personalen på gymnasieskolan måste vänja sig vid och anpassa undervisningen till.

Gymnasielärarna måste bli mer medvetna om vilken förändring grundskolan genomgått och anpassa sin undervisning och sitt bemötande så det harmoniserar bättre med de ”omogna och barnsliga” eleverna. Kanske borde man från statsmakten ta ett mer övergripande och samlat grepp för att lösa den förvirring som uppstår hos både elever och lärare, när de båda skolformerna inte längre går i takt.

Vad gäller kreativiteten och samarbetsförmågan så kan man se hur dessa samverkar och är i funktion på den undersökta skolan. Eleverna leds i samverkan av och med varandra och lärarna precis så som Bråten & Thurman-Moe (1998) beskriver Vygotskijs idéer och tankar. Jag har inte studerat hur lärarna lägger upp sin undervisning, inte heller har jag tittat på hur kreativiteten kommer till uttryck i undervisningen. Av intervjuerna att döma kan man dra slutsatsen att elevaktiviteten på den undersökta skolan är hög. Vilket leder till en hög grad av demokratisk fostran hos eleverna. Vilket återigen skapar problem för eleverna när de kommer till gymnasiet där det elevaktiva inslaget ännu så länge av intervjuerna att döma är relativt lågt.

6.1 Generaliserbarhet

Kvale (1997) skriver om vad som brukar vara en vanlig kritik mot kvalitativa studier, nämligen att det inte går att generalisera utifrån det kvalitativt insamlade materialet. Han hävdar så inte alls är fallet. Kvales inställning är klar, han hävdar att det mycket väl går att generalisera utifrån denna typ av fallstudier och tar Freud till exempel. Jag har gjort tio intervjuer med elever alla med det gemensamt att de gått eller går på samma lilla F-9 skola. Jag har dessutom gjort fem kvalitativa enkäter med dessa elevers lärare. Enligt Kvale (1997) är detta ett tillräckligt material för att kunna dra generella slutsatser. Nu är jag medveten om att min studie grundar sig på en liten, religiös friskola med allt vad det innebär, dessutom är det

en fallstudie med allt vad det innebär. Jag är också medveten om att det finns stora grundskolor och små gymnasieskolor. Den undersökta skolans problematik är inte generellt sett överförbar. Men använd i rätt sammanhang anser jag att man kan dra en del slutsatser, till exempel om lärarnas betydelse för sina elever.

6.2 Reliabilitet

Reliabilitet handlar om att kunna lita på det material jag ställt samman i min uppsats, i mitt examensarbete. Det handlar traditionellt enligt Trost (2005) om tillförlitligheten i att mätningen är stabilt genomförd och att inte några slumpmässiga inflytanden har förekommit. Resonemanget bygger på den kvantitativa metoden och är inte rakt av överförbar på den kvalitativa metoden. Trost använder dock begreppen och överför dem till den kvalitativa studien och menar konstansen i den kvalitativa studien inte är aktuell på samma sätt som i en kvantitativ studie. När man gör en kvalitativ studie studerar man exempelvis ett sammanhang, en process eller ett fall. Här menar Trost att det blir svårt att tala om reliabilitet, dock är det viktigt att författaren är lyhörd och uppmärksammar skiftningar i uttryck och ansikte i talet med mera. Detta är faktorer jag tagit hänsyn till i min undersökning.

6.3 Validitet

När man talar om validitet menar man om det jag mäter verkligen går att mäta med det instrument man valt (Trost, 2005). När man använder kvalitativa interjuver önskar man få informanternas svar på dem uppfattar något, eller vad de känner inför något. Jag sökte bland annat svar på hur eleverna på den lilla skolan kände inför att börja på gymnasiet och hur de trivdes i den miljö vari de undervisades. Då var det självklara valet att intervjua dem. Hade jag sökt svar på deras längd hade jag kontaktat skolsköterskan istället. Min undersökningsmetod har fungerat och de svar jag fått fram är valida.

6.4 Didaktiska implikationer

I och med Lpo 94 (1994) fick grundskolan i uppdrag att utbilda och fostra i en djupare mening genom att utveckla och överföra ett kulturarv, värden, traditioner, språk och kunskaper från en generation till nästa. Här menar statsmakten att skolan skall utgöra ett stöd till familjen i dess

ansvar för barnens fostran och utveckling. Detta har lett till en skola som är öppen och där man oftast gör sitt yttersta för att se till elevernas individuella behov i syfte att hjälpa dem igenom skolan och för att se till att de får godkänt i alla ämnen. Men är gymnasieskolan redo för dessa elever, eller annorlunda uttryckt, hur förberedda på den förändrade lärmiljön på gymnasiet är eleverna när de kommer från grundskolan. Gymnasieskolan skall på den grund som den obligatoriska skolan lagt tillfoga ytterligare fördjupningar. Den ska utveckla och förbereda eleverna för yrkesverksamhet och högre studier på universitet och högskola, som en förberedelse för det vuxna livet, säger läroplanen (Lpf 94). Hur eleverna klarar denna övergång, mellan den obligatoriska skolan och den frivilliga skolan är en fundering som jag haft för ögonen i min undersökning och som kommer fram i resultatet. F-9 skolan har gjort att eleverna inte är redo för gymnasieskolan. Det handlar delvis om olika kulturer och olika språk, men mitt arbete visar klart att eleverna på grundskolan har det "för bra" i förhållande till vad som möter dem när de kommer till gymnasiet. Här menar jag inte att man ska ändra grundskolan till det sämre, nej, men gymnasieskolan måste anpassas eller åtminstone göras mer medveten om hur förstaårseleverna upplever övergången från grund- till gymnasieskolan.

6.5 Vidare forskning

För att fastställa den föreliggande undersökningens slutsatser hade det varit av intresse att intervjua ett antal förstaårsgymnasister, till exempel löpande under deras första termin på gymnasiet. Man skulle också kunna tänka sig att på ett tydligare sätt förankra gymnasielärarnas tankar och åsikter runt dessa förstaårselever. Det har inte funnits utrymme för det i denna studie, men hade varit väldigt intressant att studera och förhoppningsvis få vederlägga.

Litteraturförteckning

- Alehammar, S., Apitzsch, E., Hallerström, H., Hård av Segerstad, A., Odhagen, T., Persson, A., o.a. (1997). *Kreativa lärmiljöer - En studie av högstadieskolor*. Malmö: Rektorsutbildningen.
- Amabile, T. M. (1996). *Creativity in context*. Boulder: Westview Press inc.
- Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Berg, G. (1999). *Skolkultur – nyckeln till skolans utveckling*. Stockholm: Gothia
- Bråten, I., & Thurmann-Moe, A. C. (1998). *Vygotskij och pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Carlgren, I., & Marton, F. (2000). *Lärare av imorgon*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.
- Cederberg, M. (2006). *Utifrån sett - inifrån upplevt*. Malmö: Malmö högskola.
- Erickson, G. (2002). *Förnyelse och utveckling av skolans lokaler*. Stockholm: Svenska kommunförbundet.
- Ericsson, D. (den 26 April 2007). *Skolan – pedagogik*. Hämtat från Nyhemsskolan: www.nyhemsskolan.se den 26 April 2007
- Gilje, N., & Grimen, H. (1992). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos.
- Hameyer, U., van den Akker, J., Andersson, R. D., & Ekholm, M. (1995). *Portraits of Productive Schools*. Albany: State University of New York Press.
- Havnesköld, L., & Risholm Mothander, P. (2002). *Utvecklingspsykologi - Psykodynamisk teori i nya perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Maltén, A. (1995). *Lärarkompetens*. Lund: Studentlitteratur
- Scherp, H.-Å., & Scherp, G.-B. (2002). *Elevens lärmiljö*. Karlstad: Karlstads universitet.
- Statistiska centralbyrån*. (den 20 maj 2007). Hämtat från http://www.scb.se/default___30.asp den 20 maj 2007
- Stensmo, C. (2002). *Vetenskapsteori och metod för lärare*. Uppsala: Kunskapsföretaget i Uppsala AB.
- Svenska kommunförbundet (2003). *Lokalernas betydelse för skolan. Ger bättre lokaler en bättre kvalitet i utbildningen*. Stockholm: Svenska kommunförbundet.
- Trost, J. (2001). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa interjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet. (1994). *Lärolaner*. Stockholm: Lärarförbundet.
- Vygotskij, L. S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.
- Williams, P. Sheridan, S. Pramling-Samuelsson, I. (2000). *Barns samlärande – en forskningsöversikt*. Stockholm: Liber

Intervjuguide, Intervju med _____

Berätta för mig hur du trivs/trivdes på den lilla skolan?

Berätta vidare...

Hur menar du...

Vad betyder det att...

Vad säger du om den fysiska miljön på den lilla skolan/din nya skola, lokalerna, möblerna, färgen på väggar och tak?

Berätta vidare...

Hur menar du...

Vad betyder det att...

Hur fungerar mellan dig och dina klasskamrater/lärare på den lilla skolan/din nya skola?

Berätta vidare...

Hur menar du...

Vad betyder det att...

Enkät till lärarna på den lilla skolan

Hur tror du att dina elever trivs på skolan?

Hur tror du att de upplever den fysiska miljön på skolan?

Hur tror du de upplever den psykosociala miljön?

Om du dristar dig till att generalisera, hur tror du att dina elever kommer att klara sig (har klarat sig) på gymnasiet?